

Lēmums

Nr. 17

Rīgā

2013.gada 14.maijā

Par biedrības „Par latu, pret eiro” iesniegto likumprojektu „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē”

Konstatējošā daļa

[1] 2013.gada 9.aprīlī Centrālajā vēlēšanu komisijā (CVK) iesniegts biedrības „Par latu, pret eiro” likumprojekts „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” šādā redakcijā:

Izdarīt Latvijas Republikas Satversmē šādu grozījumu:

Izteikt 4.pantu šādā redakcijā:

„4. Valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda. Latvijas karogs ir sarkans ar baltu svītru. Latvijas nacionālās naudas vienība ir lats.”

[2] Saskaņā ar likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta ceturto daļu - *Centrālā vēlēšanu komisija 45 dienu laikā pieņem vienu no šādiem lēmumiem: 1) reģistrēt likumprojektu [..]; 2) noteikt termiņu iesniegumā un likumprojektā [..] konstatēto trūkumu novēršanai; 3) atteikt likumprojekta [..] reģistrāciju šā panta piektajā daļā minētajos gadījumos.* Minētā likuma 23.panta sestā daļa nosaka, ka CVK - *lemjot par iniciatīvas grupas iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, var pieprasīt šā jautājuma izlemšanai vajadzīgās ziņas, paskaidrojumus un atzinumus no valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī pieaicināt ekspertus.*

Lai pieņemtu tiesiski pamatotu un argumentētu lēmumu, vai likumprojekts „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” ir uzskatāms par pēc formas un satura pilnīgi izstrādātu likumprojektu, un vai to drīkst reģistrēt, CVK ir lūgusi izteikt atzinumus Saeimas Juridiskajam birojam, Tieslietu ministrijai, Latvijas Universitātes Juridiskai fakultātei.

[3] Saeimas Juridiskais birojs izvērtēja iesniegto likumprojektu un izteica savu viedokli, ka šai iniciatīvai ir trūkumi.

[..] paredz grozīt Satversmes 4.pantu, atkārtojot jau spēkā esošo saturu un papildus nosakot, ka nacionālā naudas vienība ir lats. Savukārt tas atkārti šobrīd likuma „Par Latvijas Banku” 34.pantā noteikto, ka Latvijas Republikas nacionālā naudas vienība ir lats. Pārceļot attiecīgo normu Satversmes līmenī, tā iegūst konstitucionālu rangu un līdz ar to kļūst par vērtību normu. Jāņem vērā, ka eiro ieviešana ir starptautiskā līgumā uzņemta saistība. Saskaņā ar Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 27.pantu līguma dalībnieks nevar atsaukties uz nacionālo tiesību normu prasībām, lai attaisnotu līguma neizpildi. [..] Piedāvātais Satversmes grozījumu projekts, ja tas stātos spēkā, no starptautisko tiesību un Eiropas tiesību viedokļa nebūtu juridisks pamats, lai nepildītu Aktu par Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā, kā arī Līguma par Eiropas Savienības darbību 140.pantu.

[..] Latvijas tautai ir tiesības grozīt Satversmi, tomēr šādā situācijā ir jābūt skaidrām turpmākajām darbībām, jo attiecīgs grozījums, ja tas stāsies spēkā, acīmredzami nonāks pretrunā ar Latvijas pastāvošajām un spēkā esošajām starptautiskajām saistībām.

[..] eiro neieviešanu vai ieviešanas atlikšanu teorētiski var noteikt dažādos veidos, tai skaitā Satversmes 68.panta ceturtās daļas kārtībā, tomēr parakstu vākšanai piedāvātais projekts nedrīkstētu radīt iebildumus, ka Satversmes grozījumi tiek veikti, lai apzināti nepildītu Latvijas starptautiskās saistības.¹

[4] Tieslietu ministrija sniedz šādu viedokli.

¹ http://web.cvk.lv/pub/upload_file/Atzinumi%202013/Atzinums_Saeimas%20Juridiskais%20birojs_042013.pdf

[..] Tā kā Satversmes 1. – 4.pants vērtējami kā Satversmes pamatnormas, šie panti būtu papildināmi vienīgi ar regulējumu, kas satur Latvijas valsti un tās iekārtu konstituējošas un identificējošas fundamentālas normas, kurām jābūt īpaši stabilām. Tieslietu ministrijas ieskatā naudas vienība lats *prima facie* neietilpst tādu valststiesiskās un valsts iekārtas identitātes elementu apjomā, kas veido Satversmes kodolu, un kam būtu nepieciešama īpaša konstitucionāla aizsardzība.

[..] Iata kā nacionālas naudas vienības nostiprināšana vienā no Satversmes pamatnormām, kuru grozīt iespējams vienīgi pusei no visiem balsstiesīgiem pilsoņiem, var nonākt pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Latvijas Satversmes sapulce nav pieļāvusi tādu iespēju, ka Latvijas valsts varētu nepildīt savas starptautiskās saistības.

[..] Tieslietu ministrija pauž viedokli, ka biedrības „Par latu, pret eiro” iesniegtais Satversmes 4.panta grozījums nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu, jo paredz tāda regulējuma iekļaušanu Satversmes pamatnormā, kam pēc tā svarīguma tur nepienāktos būt, un var nonākt pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.²

[5] Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedra atbilstoši savai specializācijai sniedza atzinumu par iesniegtā likumprojekta atbilstību Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām. Atzinumā vērtēja gan likumprojekta „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” formālu atbilstību pilnīgas izstrādātības prasībām, gan ar likumprojektu saistītos tiesībpolitiskas jautājumus.

[..] Satversmes 73.pants paredz, ka cita starpā tautas nobalsošanai nevar nodot līgumus ar ārvalstīm. [..] arī jautājumus par šo līgumu saistību izpildi, līguma darbības apturēšanu vai pārtraukšanu. [..] Pienākums ieviest eiro izriet no Pievienošanās līguma (*likums „Par Līgumu starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku,*

² Pieejams: http://web.cvk.lv/pub/upload_file/Atzinumi%202013/Atzinums_Tieslietu%20ministrija_042013.pdf

Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanas Eiropas Savienībai” – CVK piezīme) un tādejādi ir starptautiski „nokārtots”, un pilnībā atbilst Satversmes 73.pantā paredzētajam ierobežojumam. Šis ir spēkā esošs pienākums, kas ir paredzēts starptautiskajā līgumā, un tādēļ tā izpildīšana saskaņā ar Satversmes 73.pantu nav nododama tautas nobalsošanai.

[..] par grozījumu veikšanu Satversmes 4.pantā SETK uzskata, ka tas pēc satura nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu likumprojektu jo ir pretrunā ar augstāk stāvošu tiesību normu – Latvijas Republikas Satversmes 73.pantu, kā arī neparedz Latvijas starptautisko saistību pārkāpuma novēršanu.³

[6] Likumprojekta iesniedzēji ir iepazinušies ar atzinumiem, un 2013.gada 14.maija CVK sēdes laikā likumprojekta iesniedzēju pārstāvis Jānis Sils izteica šādu viedokli par atzinumiem un likumprojekta virzību.

Satversmes 68.pants nepamatoti ierobežo Latvijas tautas suverēno varu. Mūsu galamērķis ir mainīt Satversmes 4.pantu. Ja tas nav iespējams, vispirms ir jāgroza Satversmes 68.pants. Satversme ir nacionāls iekšējais akts. Par dalību Eiropas Savienībā tika organizēta tautas nobalsošana.

Praktiski visos atzinumos ir atzīts, ka tautas nobalsošana varētu nonākt pretrunā ar starptautiskajām saistībām Mēs grozām savu iekšējo aktu, paužam iekšējo gribu. Saeimas uzdevums ir to sakārtot starptautisko tiesību saistību ietvaros.

Mēs nerīkojam tautas nobalsošanu par līgumu ar ārzemēm. Jautājums ir par iekšējo aktu grozīšanu, ko Saeimai pēc tam vajadzētu sakārtot saskaņā ar starptautiskajām tiesībām.

Secinājumu daļa

[7] Latvijas Republikas Satversmes 64.pants noteic, ka likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šinī Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros. Satversmes 78.pants atklāj kārtību un apmērus, kā tauta īsteno savas likumdošanas tiesības - *ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlētāju*

³ Pieejams:

http://web.cvk.lv/pub/upload_file/Atzinumi%202013/Atzinums_LU_Juridiska%20fakultate%20SETZK.pdf

ir tiesība iesniegt Valsts Prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likuma projektu, kuru Prezidents nodod Saeimai. Ja Saeima to nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad tas ir nododams tautas nobalsošanai. Satversmes 73.pantā ir minēts, kādus jautājumus nevar nodot tautas nobalsošanā - tautas nobalsošanai nevar nodot budžetu un likumus par aizņēmumiem, nodokļiem, muitām, dzelzceļa tarifiem, kara klausību, kara pasludināšanu un uzsākšanu, miera noslēgšanu, izņēmuma stāvokļa izsludināšanu un tā izbeigšanu, mobilizāciju un demobilizāciju, kā arī līgumus ar ārvalstīm.

Likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” ceturtā nodaļa „Likumu ierosināšana” nosaka kārtību, kā tauta realizē likumdošanas tiesības.

[8] Pēc likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” prasībām, likumprojekta virzība no iniciatīvas līdz likumam ir iedalīta savstarpēji saistītās pakāpeniskās procedūrās. Ar nosacījumu, kamēr nav pabeigta iepriekšējā procedūra, nav iespējams uzsākt nākamo.

Pirmā, iniciatīvas grupa iesniedz Centrālajai vēlēšanu komisijai iesniegumu un likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, par kuru plānots vākt vēlētāju parakstus (23.panta trešā daļa).

Otrā, CVK lemj par likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju (23.panta ceturtā daļa).

Trešā, tiek uzsākta parakstu vākšana par likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, ja CVK ir šo likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu reģistrējusi.

Nākamo procedūru izvērtēšana šajā lēmumā nav nepieciešama.

[9] Centrālās vēlēšanu komisijas pienākumi un tiesības ir noteikti likumā „Par Centrālo vēlēšanu komisiju”. Minētā likuma 4.pants nosaka - *Centrālā vēlēšanu komisija nodrošina Saeimas vēlēšanu likuma, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likuma, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma un likuma “Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” izpildi, kā arī šo likumu vienveidīgu un pareizu piemērošanu un kontrolē šo likumu precīzu izpildi. Veicot savus pienākumus un realizējot tiesības, Centrālā vēlēšanu komisija rīkojas spēkā esošo normatīvo aktu ietvaros.* Minētā likuma 6.pantā ir noteikts, starp citiem pienākumiem un tiesībām, ka Centrālā vēlēšanu komisija - *ir tiesīga izskatīt jebkuru ar vēlēšanu vai tautas*

nobalsošanas un likumu ierosināšanas sagatavošanu un vadīšanu saistītu jautājumu; pilda citus likumos noteiktos pienākumus.

Kā minēts augstāk, likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.pants uzliek tieši Centrālajai vēlēšanu komisijai pienākumu reģistrēt vai atteikt likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju. Pildot šo pienākumu, CVK ir jāpārbauda –

pirmkārt, vai likumprojekta iesniedzējs atbilst likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta otrās daļas jēdzienam iniciatīvas grupa; *otrkārt*, vai iesniegtais likumprojekts [...] pēc formas vai satura ir pilnībā izstrādāts.

[10] Iesniegumu ar lūgumu pieņemt Satversmes grozījumu projektu iesniegusi biedrība „Par latu, pret eiro”. Saskaņā ar likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta otrās daļas 2.punktu, iniciatīvas grupa var būt Biedrību un nodibinājumu likumā noteiktajā kārtībā izveidota un reģistrēta ne mazāk kā 10 vēlētāju izveidota biedrība. Iesniegumam ir pievienots Satversmes grozījumu projekts, biedrības „Par latu, pret eiro” reģistrāciju apliecinošas dokumentu kopijas ar vienoto reģistrācijas numuru 40008207367. Satversmes grozījumu projekta iesniedzējs ir identificējams.

Tātad Satversmes grozījumu projekta iesniedzējs atbilst likuma prasībām un ir tiesīgs iesniegt CVK Satversmes grozījumu projektu reģistrācijai ar mērķi uzsākt parakstu vākšana par Satversmes grozījumu projektu.

[11] Centrālajai vēlēšanu komisijai jāpārlicinās, ka iesniegtais Satversmes grozījumu projekts pēc formas vai satura ir pilnībā izstrādāts. Attiecīgi, ja iesniegtais Satversmes grozījumu projekts kaut vai kādā daļā neatbilst jēdzienam *pilnībā izstrādāts*, tad šo trūkumu novērst nav iespējams un jāatzīst, ka Satversmes grozījumu projekts kopumā neatbilst Satversmes 78. panta prasībām. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka likumprojekts neatbilst jēdzienam pilnībā izstrādāts, ja:

- likumprojekts paredz izlemt tāds jautājumus, kuri vispār ar likumu nav regulējami;
- likumprojekts tā pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Satversmē ietvertajām normām, principiem un vērtībām;
- likumprojekts tā pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

Neviena konstitucionālā institūcija, arī tauta, realizējot tai piešķirtās tiesības, nav tiesīga pārkāpt Satversmi.⁴

[12] Vērtējot iniciatīvas grupas iesniegto Satversmes grozījumu projektu CVK konstatē, ka iesniegtais Satversmes grozījumu projekts paredz grozījumus (papildinājumus) Latvijas Republikas Satversmes 4.pantā, kur šobrīd spēkā esošā redakcija nosaka - *Valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda. Latvijas karogs ir sarkans ar baltu svītru*. Satversmes grozījumu projektā paredzēts, atkārtojot jau spēkā esošo saturu un papildus nosakot - *Latvijas nacionālās naudas vienība ir lats*.

Secinājums – Satversmes grozījumu projekts paredz nacionālās naudas vienības lata pārcelšanu no likuma līmeņa uz augstāku hierarhiskā rangā, proti, uz konstitucionālu rangu. Līdz ar to nacionālā naudas vienība kļūst par vērtību normu.

[13] Satversmes 64.pants nosaka - *Likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šinī Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros*. Pilsoņu kopuma kā valsts varas orgāna līdzdalības gadījumus Satversme nosaka izsmeļoši. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmē noteikti četri veidi pilsoņiem īstenot savu gribu: 1) tieši vēlējot savus priekšstāvjus valsts likumdošanas orgānā - Saeimā; 2) pašiem tieši darbojoties kā likumdevējam, pieņemot likumus vai Satversmes grozījumus; 3) lemjot par Saeimas pieņemtajiem likumiem vai Satversmes grozījumiem; 4) lemjot par citiem Satversmē noteiktiem jautājumiem, kas nodoti tautas nobalsošanai.⁵

CVK secina, ka Satversmes grozījumu projekts pēc formas ir izstrādāts un pēc formas atbilst Satversmē paredzētajam veidam, kā pilsoņi var īstenot savu gribu.

[14] Likumprojekta iesniedzēji, izmantojot Satversmes grozījumu iniciatīvu, vēlas ar Satversmes grozījumu pieņemšanu nostiprināt Latvijas Republikas Satversmē par maksāšanas līdzekli Latvijā nacionālo naudas vienību latu.

Jautājums par maksāšanas līdzekli Latvijā saistīts ar Latvijas Republikas iestāšanos Eiropas Savienībā un dalību Ekonomikas un monetārajā savienībā. Līguma par Eiropas Savienības darbību 119.pantā tiek nosauktas darbības, kuras Eiropas Savienība un tās dalībvalstis veic

⁴ Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01, 18.3.punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/lem_tiesv_izb_2012-03-01.pdf

⁵ Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija spriedums lietā Nr.2008-40-01, 11.punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2008-40-01.htm

Ekonomikas un monetārās savienības ietvaros. Starp dalībvalsts veicamajām darbībām minēta arī vienotas valūtas ieviešana.

Tātad jautājums par maksāšanas līdzekli Latvijā (lata saglabāšanu vai eiro ieviešanu) attiecināms uz dalības nosacījumiem Eiropas Savienībā un eiro ieviešana ir starptautiskā līgumā uzņemta saistība.

Eiropas Savienības dalībvalstis, pamatojoties uz nacionālo likumdošanu vai neatbilstību konstitūcijai, nevar atteikties pildīt savas ar līgumu uzņemtās saistības. Attiecīgi, Satversmes grozījumu projektam stājoties spēkā, tas nonāks pretrunā ar Latvijas pastāvošām un spēkā esošām starptautiskajām saistībām, kas nodibinātas līgumos, kuri ir Eiropas Savienības pamatā.

Satversmes grozījumu projektā nav norādīts, kā novērst neatbilstību starp Latvijas nacionālajām tiesībām un Latvijas uzņemtajām starptautiskajām tiesībām.

Līdz ar to CVK secina, ka iesniegtais Satversmes grozījumu projekts pēc satura nav pilnīgi izstrādāts, jo ir pretrunā Satversmes 73.pantam un, ja tiktu pieņemts nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums

Pamatojoties uz likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta ceturto daļu un 23.panta piektās daļas 2.punktu, Centrālā vēlēšanu komisija, balsojot ar deviņām balsīm, *par* septiņi un *pret* divi, nolemj:

atteikt likumprojekta „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” (4.pantā) reģistrāciju, jo likumprojekts pēc satura nav pilnībā izstrādāts.

Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums ir pārsūdzams Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentā Administratīvā procesa likumā noteiktā kārtībā.

Centrālās vēlēšanu komisijas
priekšsēdētājs

Arnis Cimdars

Centrālās vēlēšanu komisijas
sekretārs

Ritvars Eglājs